

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 263-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

FEATURES OF THE SUBJECTIVE SIGNS OF THE CRIME PROVIDED FOR BY ART. 263-1 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

Колодін Д.О., к.ю.н., доцент,
декан факультету цивільної та господарської юстиції
Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена висвітленню особливостей суб'єктивних ознак злочину, передбаченого статтею 263-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України). Зауважено, що розбудова демократії та правового суспільства ставить перед законодавством і юридичною практикою дуже багато складних задач, серед яких є забезпечення ефективного механізму для забезпечення захисту основ громадської безпеки України, в тому числі протидії незаконному поводженню зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. В умовах військової агресії російської федерації на території України питання поводження зі зброєю стоїть особливо гостро.

Зважаючи на рівень суспільної небезпеки таких злочинів, на правоохоронні органи покладено важливе завдання щодо протидії та виявлення досліджуваного виду злочинів. Тому застосування кримінального законодавства, що встановлює відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами та правильна кваліфікація цього виду злочинів, враховуючи особливості його суб'єктивних ознак, в такому випадку є складним та, водночас, необхідним і має вагомe значення для забезпечення охоронної функції держави.

У статті проаналізовано нові підходи законодавця, а також погляди науковців та юристів-практиків щодо суб'єктивних ознак злочину, передбаченого статтею 263-1 КК України, а також проблемні питання практичного притягнення до відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами та шляхи їх вирішення. Виокремлено функції суб'єктивної сторони, охарактеризовано особливості суб'єкта досліджуваного виду злочинів, а також склади злочинів, в яких передбачено відповідальність спеціального суб'єкта. Особливу увагу приділено з'ясуванню ролі ставлення особи до вчиненого діяння та її вплив на кваліфікацію злочину.

На основі проаналізованого законодавства та поглядів науковців зроблено висновки щодо специфіки досліджуваного виду злочинів та його регулювання у сучасних умовах.

Ключові слова: злочин, суб'єктивні ознаки злочину, загальний суб'єкт, суб'єкт злочину, склад злочину.

The article is aimed at highlighting the peculiarities of the subjective elements of the crime under Article 263-1 of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter – the CC of Ukraine). It is noted that building a democracy and a law-based society poses many complex challenges to legislation and legal practice, including ensuring an effective mechanism to protect the foundations of public security of Ukraine, including countering illegal handling of weapons, ammunition or explosives. In the context of the military aggression of the Russian Federation on the territory of Ukraine, the issue of weapons handling is particularly acute.

Given the level of public danger of such crimes, law enforcement agencies have an important task to counteract and detect the type of crime under study. Therefore, the application of criminal law establishing liability for illegal handling of weapons, ammunition or explosives and the correct qualification of this type of crime, taking into account the specifics of its subjective features, is in this case complex and at the same time necessary and is of great importance for ensuring the security function.

The article analyzes the new approaches of the legislator, as well as the views of scholars and lawyers regarding the subjective features of the crime under Article 263-1 of the Criminal Code of Ukraine, and also the problematic issues of practical prosecution for illegal handling of weapons, ammunition or explosives and the ways to solve them. The author distinguishes the functions of the subjective party, characterizes the peculiarities of the subject of the type of crime under study, as well as the corpus delicti in which the liability of a special subject is provided for. Particular attention is paid to clarifying the role of a person's attitude to the committed act and its impact on the qualification of a crime.

Based on the analyzed legislation and views of scholars, the author draws conclusions regarding the specifics of the type of crime under study and its regulation in modern conditions.

Key words: crime, subjective signs of crime, general subject, subject of crime, corpus delicti, weapons, handling of weapons.

Суб'єктивна сторона злочину має важливе значення, зокрема, впливає на кваліфікацію злочину, дає можливість відмежувати один злочин від іншого, впливає на призначення покарання та можливість звільнення від кримінальної відповідальності та призначення покарання.

Для правильної кваліфікації кримінально карного діяння та встановлення об'єктивної істини важливо вивчати особу злочинця, а також аналізувати його поведінку під час вчинення кримінального правопорушення, в тому числі поведінку та спонукання до вчинення злочину. Склад злочину, передбаченого статтею 263-1 КК України, має низку особливостей, що визначають необхідність з'ясування ставлення особи при вчиненні суспільно небезпечного діяння. З'ясування суб'єктивних ознак злочинів, пов'язаних із незаконним виготовленням, переробкою чи ремонтом вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв передбачає ретельне вивчення суб'єктивної сторони злочину, а також ознак самого суб'єкта.

Відповідно до положень КК України, суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 263-1 КК України, характе-

ризується прямим умислом, а щодо суб'єкта злочинів, таким може бути будь-яка особа, якій виповнилося 16 років [1].

Розглянемо функції суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 263-1 КК України. Зокрема, до функцій відносять:

1) виконання ролі розмежувального критерію, що дозволяє проводити відмежування між злочинами проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої та суміжними злочинними діяннями;

2) визначення ознак, що характеризують внутрішню (суб'єктивну) сторону незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами як таких, що є обов'язковим елементом складу злочину;

3) високий рівень прояву матеріальної властивості кримінально караних діянь – суспільної небезпеки;

4) захист від необгрунтованого інкримінування особі, яка вчинила незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, поза її свідомості та волі [2, с. 120].

Суб'єктом злочину в законі про кримінальну відповідальність є один із обов'язкових елементів складу злочину. Загалом, в кримінально-правовій практиці суб'єктом

злочину вважається особа, що має сукупність ознак, що дають підстави для притягнення її до кримінальної відповідальності. То ж, суб'єктом незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення або зміна її маркування, або незаконне виготовлення боєприпасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв, є фізична осудна особа, яка досягла 16 років. Проте, на сьогодні залишається не вирішеною проблема встановлення факту осудності особи, яка вчинила будь-який злочин у сфері незаконного обігу зброї. Хоча, даний злочин характеризується певною особливістю, яка полягає в тому, що технічні особливості, специфіка виробництва виключають повноцінний процес виготовлення, переробку, ремонт вогнепальної зброї, незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв неосудною особою. Тому, враховуючи особливості даного злочину, його вчинення вимагає спеціальних знань, навичок та професійного ставлення до подібних виробничих процесів, що відповідно унеможливає здійснення їх неосудною особою [3, с. 61].

Зауважимо, що вивчення особи злочинця, який вчиняє злочини із використанням чи застосуванням зброї, або інші злочини, де зброя є предметом злочину – це важливе завдання кримінологічної науки. Адже особа винного враховується при:

- обранні судом виду та розміру покарання;
- вирішенні питання про звільнення від кримінального покарання чи кримінальної відповідальності;
- застосуванні умовного засудження;
- призначенні покарання нижче, ніж передбачено в санкції статті.

Ці відомості можуть бути безпосередньо не пов'язані зі злочином, але характеризують особу та її соціально-політичні якості з позитивного боку, свідчать про більший чи менший ступінь суспільної небезпеки [4].

Ряд відомостей можуть бути обставинами, що пом'якшують відповідальність (вагітність, наявність малолітніх дітей, неповнолітній вік винного, збіг тяжких особистих або сімейних обставин тощо) або обтяжують її (неодноразове вчинення злочину тощо).

Закон містить визначення лише прямого та непрямого умислу, а в теорії та практиці кримінального права відрізняються такі види умислу, як: визначений (конкретизований), невизначений (неконкретизований); завчасно обміркований, раптовий, афектований [5, с. 186].

Як свідчить буквально та логічне тлумачення норм кримінального права, що передбачають кримінальну відповідальність за незаконне виготовлення зброї, боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв, при їх вчиненні має місце конкретизований, завчасно обміркований умисел. Зокрема, при вчиненні незаконного виготовлення зброї, боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв, – умисел може бути лише прямий, завчасно виниклий та конкретизований, оскільки дії винного спрямовані виготовлення зброї, що потребує спеціальних знань, обладнання тощо. При цьому, особа, що вчиняє кримінальне правопорушення чітко усвідомлює, що вчиняє суспільно небезпечні дії, оскільки зброя та інші предмети озброєння заборонені для вільного обігу, і виготовлення їх без належного дозволу тягне за собою відповідальність. Таким чином, і інтелектуальний і вольовий момент умислу присутні, і свідчать про наявність в діях винної особи прямого конкретизованого умислу на незаконне зберігання зброї, боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв [6, с. 71].

Щодо практичних аспектів притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 263-1 КК України, практики часто вказують на те, що в Україні не існує окремого закону, який передбачає заборону на дії, закріплені, в тому числі в статті 263-1 КК України. Однак, Верховний суд в останні роки поставив крапку в даних дискусіях, вказавши у своїх рішеннях, що поняття «передбаченого законом дозволу» закріплено в окремих нормативно-правових актах, які мають силу закону, що призвело до подальшого вільного застосування на практиці, в тому числі розглядається статті [7].

То ж, злочин, передбачений статтею 263-1 КК України з суб'єктивної сторони може відбуватися винятково з прямим умислом, хоча мотиви і цілі особи-злочинця можуть бути абсолютно різними. Протиправне виготовлення або ремонт вогнепальної зброї для вчинення інших правопорушень кримінального характеру є так званої ідеальної сукупністю. В цьому випадку дії винної особи будуть кваліфікуватися за ст. 263-1 КК України і за готування до іншого встановленого правоохоронцями злочину. Щодо суб'єкта даного правопорушення, то ним може бути тільки особа, якій на момент його вчинення виповнилося 16 років, тобто застосовується загальний вік притягнення до кримінальної відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Голубош В. В. Суб'єктивні ознаки злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 33-2. Т. 1. С. 120–124.
3. Книженко О. О. До питання якості закону про кримінальну відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами або вибуховими пристроями. Концептуальні основи кримінальної законотворчості: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Одеса, 19 жовт. 2017 р.) / відп. ред. : В. О. Туляков, Є. Л. Стрельцов. Одеса : Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2017. С. 58–63.
4. Хавронюк М. Добровільно здав зброю – кримінальної відповідальності не буде. Сайт Центру політико-правових реформ. 2022. <https://pravo.org.ua/blogs/dobrovilno-zdav-zbroyu-kriminalnoyi-vidpovidalnosti-ne-bude/>
5. Шапченко С., Вербановський В. Особливості кримінально-правового змісту ст. 263-1 Кримінального Кодексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 25. С. 185–188.
6. Житній О.О. Проблеми диференціації кримінально-правових наслідків незаконного поводження зі зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами. Актуальні проблеми кримінально-правової охорони громадської безпеки : матеріали міжнародного круглого столу, м. Харків, 18 травня 2018 р. Харків: Юрайт, 2018. С. 69–74.
7. Турій А. Відповідальність за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення або зміна її маркування, або незаконне виготовлення боєприпасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв. Сайт Turii&Partners. 2021. <https://turii.com.ua/publikatsii/vidpovidalnist-za-nezakonne-vigotvorennya-pererobku-chi-remont-vognepalnoi-zbroi/>